

Innflytjendur í heilbrigðiskerfinu

Hvað verður um börnin?

– Rætt við Geir Gunnlaugsson og Ingibjörgu Baldursdóttur á Miðstöð heilsuverndar barna

STÖÐUGT FJÖLGAR þeim sem flytja hingað til lands frá útlöndum og setjast hér að til lengri eða skemmri tíma. Samkvæmt tölum frá Hagstofu Íslands bjuggu á landinu í árslok 2003 19.530 manns sem áttu sér annað fæðingarland en af þeim höfðu 10.180 erlent ríkisfang. Þetta samsvarar því að 6,7% landsmanna eru fæddir í öðru landi en 3,5% hafa annað ríkisfang en íslenskt.

Af þessum fjölda voru börn undir 18 ára aldri með erlent ríkisfang alls 1651, þar af 483 undir fimm ára aldri. Börn sem flytjast til landsins frá löndum utan evrópska efnahagssvæðisins (eins og það var fyrir stækkun) þurfa að fara í skoðun á göngudeild smitsjúkdóma á Barnaspítala Hringins. Það er skilyrði fyrir veitingu dvalar- og atvinnuleyfa til innflytjenda. En hvað verður svo um þessi börn?

Til þess að fá svar við því leitaði Læknablaðið til Miðstöðvar heilsuverndar barna í Heilsuverndarstöðinni þar sem fyrir svörum urðu Geir Gunnlaugsson barnalæknir og forstöðumaður miðstöðvarinnar og Ingibjörg Baldursdóttir hjúkrunarfræðingur og verkefnisstjóri miðstöðvarinnar í málefnum innflytjenda.

Mikið hringt úr skólunum

Ingibjörg lýsti því ferli sem börn innflytjenda fara í gegnum núna.

„Börn sem koma til landsins til lengri dvalar eiga öll að fara í skoðun á göngudeild Barnaspítala Hringins. Tilgangurinn með henni er meðal annars að skima fyrir ýmsum smitsjúkdómum, svo sem berklum og lifrabólgu, og sjúkdómum af völdum sníkjudýra í meltingarvegi. Það eru tekin blóð- og þvagsýni, röntgenmynd af lungum og berklapróf framkvæmt. Hingað til hafa niðurstöður þessara rannsókna verið sendar í formi læknabréfs til heilsugæslustöðvar og skóla í hverfinu þar sem barnið býr. Því miður hefur þó borið á því að slík læknabréf hafi ekki komist til skila og börnin hafi hreinlega „týnst“ í kerfinu. Við fáum til dæmis oft upphringingar frá skólahjúkrunarfræðingum sem spyrja eftir börnunum þar sem þau koma óbólu-sett í skólana og að engar upplýsingar liggi fyrir um niðurstöðu skimunar.

Hugmynd okkar á Miðstöð heilsuverndar

barna er að breyta þessu ferli. Eftir að þjónusta á göngudeild smitsjúkdóma er lokið eru öll læknabréf varðandi börn á þjónustusvæði Heilsugæslu Reykjavíkur og nágrennis send hingað. Í framhaldi af því höfum við síðan samband við foreldrana og bjóðum þeim að koma með barn sitt til skoðunar. Markmið okkar með slíkri móttöku er að meta stöðu barnsins og fjölskyldunnar, kanna hvernig bólusetningum er háttað og koma málum barnanna í ákveðinn farveg. Við viljum veita þessum börnum þá þjónustu sem þau eiga rétt á og ekki einungis heilbrigðisþjónustu heldur einnig liðsinna með félagslega aðstoð ef þörf er á og fylgjast með því hvernig þau pluma sig, hvernig þeim gengur í skóla og svo framvegis.“

Geir: „Í flestum tilvikum er um að ræða fjölskyldur sem koma frá svæðum sem hafa öðruvísi heilbrigðisþjónustu en hér er starfrækt. Hér er ung- og smábarnavernd og skólaheilsugæsla í föstum skorðum en það er ekki gefið að allir foreldrar viti af því að þessi þjónusta sé eðlilegur hluti af uppveiti allra barna. Þess vegna viljum við fá börnin og foreldra þeirra hingað til þess að geta frætt þau um þá þjónustu sem er í boði, að hún sé ókeypis og fyrir alla.

Ef við tökum dæmi af barni sem kemur hingað sjö mánaða gamalt þá á það rétt á hefðbundinni ung- og smábarnavernd og ætti að koma í átta mánaða skoðun. Það er hins vegar ekkert víst að þau skilaboð komist alla leið. Það má líka spyrja hvort ekki sé rétt að bjóða fólki sem er nýkomið til landsins upp á heimavítjun þótt börnin séu ekki nýfædd. Við þurfum líka að spyrja okkur þeirrar spurningar í hverrra þágu þjónustan er, erum við að fylgjast með fólki eða erum við að styðja það og gera inngöngu þess í samfélagið auðveldari en ella?“

Hreyfanlegur hópur

Ingibjörg bætir því við að móttöku erlendra barna sé ágætlega sinnt í skólakerfinu, ekki síst í móttökudeildum sem starfræktar eru við þrjá grunnskóla í Reykjavík, Austurbæjar-, Háteigs- og Breiðholtsskóla. „Fræðslumiðstöð hefur til dæmis gefið út upplýsingabækling á mörgum tungumálum fyrir foreldra sem er gott framtak. Hvað varðar heilsugæsluna þá hafa skólahjúkrunarfræðingar

Þróstur
Haraldsson

Geir Gunnlaugsson barnalæknir og Ingibjörg Baldursdóttir hjúkrunarfræðingur í Midstöð heilsuverndar barna.

ekki komist til að sinna þessum börnum í þeim mæli sem þeir helst vildu.“

Geir segir að allur gangur hafi verið á því hvernig læknaþréfin hafi skilað sér. „Það liggur í eðli þessa hóps að hann er mjög hreyfanlegur og þess vegna er fólk oft flutt þegar bréfið berst. Þá vill það brenna við að enginn líti á það sem skyldu sína að fylgja máluðum eftir. Svo birtast börnin í skóla-kerfinu en engar upplýsingar finnast um heilsufars-sögu, bólusetningar og þess háttar þótt börnin hafi búið í landinu í heilt ár eða lengur. Þarna skortir einhvern hlekk í keðjuna sem veitir fólki fræðslu um heilbrigðisþjónustuna, hvernig eigi að bregðast við veikindum barna, hvaða þjónustu börn eigi rétt á og hvar hún sé í boði.

Með því að fá börnin til okkar getum við fylgst með þeim þangað til fjölskyldan hefur komið sér vel fyrir og hægt er að tengja hana við ákveðna heilsugæslustöð. Með þessu móti getum við unnið með sérstök vandamál ef þau eru fyrir hendi og haldið utan um málefni fjölskyldunnar fyrsta kastid.“

Börn eiga sjálfstæðan rétt

Geir og Ingibjörg treysta sér ekki til að giska á um hversu fjölmennan hóp barna er að ræða en Ingibjörg segir að ástand þeirra og upplýsingar um þau séu afar mismiklar. „Í sumum tilvikum eru þau ágætlega bóluset og með góða pappíra sem sýna það en oft liggja engar upplýsingar fyrir um hvað gert hefur verið í heimalandinu. Við vonumst til að þessi nýja þjónusta á Midstöð heilsuverndar barna geti bætt úr þessu.“

– Á þessi hópur við einhver þau heilsufarsvandamál að stríða sem við þekkjum ekki eða höfum kannski útrýmt?

Geir: „Berklar eru víða vandamál og lifrabólga er landlæg í mörgum löndum en þessir sjúkdómar eru fátíðir hjá okkur.“

Ingibjörg bætir því við að oft sé næringarástand barnanna ekki sem skyldi. „Við verðum að passa okkur á því hvað við segjum við fólk þegar þannig háttar til. Ekki getum við sagt fólki frá Asíu sem er vant því að borða mikið af hrísgrjónum og grænmeti að nú verði það að snúa sér að kjötsúpunni. Við verðum að tileinka okkur umburðarlyndi í þeim efnum. Annað vandamál er tannheilsan en henni er oft ábótavant. Það getur stafað af mataræðinu, svo sem því að börn séu með sætan ávaxta-safa á pelanum. Þá verðum við að setja fólk í samband við tannlækna og benda þeim á að þau eigi rétt á endurgreiðslu frá Tryggingastofnun.“

Geir nefnir líka dæmi um að hingað til lands flytjist fólk og setjist að án þess að hafa dvalar- eða atvinnuleyfi. Í sumum tilvikum eru börn með í för og þess eru dæmi að þau gangi ekki í skóla.

„Í þessu sambandi er rétt að minna á að börn eiga sjálfstæðan rétt, óháð stöðu foreldra sinna. Þegar foreldrarnir eru hér með ólöglegum hætti eða standa í baráttu um að fá að setjast hér að þá vaknar spurningin um réttindi barnanna. Við höfum haft um það milligöngu að börn sem þannig er ástatt um hafa komist í skóla, jafnvel þótt þau séu ekki komin með kennitölu.“

Midstöð heilsuverndar barna hefur aðgang að túlkum ef á þarf að halda og þar er einnig unnið að því að hafa viðeigandi fræðslufni um

heilbrigðismál á ýmsum tungumálum. Slíkt efni er til á netinu en það kostar sitt að koma því í aðgengilegt horf. „Við höfum verið í sambandi við Fjömenningarsetrið á Vestfjörðum um að taka saman fræðsluefni og við höfum einnig vísað fólki á Alþjóðahúsið þar sem ýmsar upplýsingar eru til,“ segir Ingibjörg.

Í lokin segir Geir að þótt innflytjendur séu ekki sérlega stór hópur hér á landi þá eigi honum eftir að fjölga á komandi árum. „Við megum líka eiga von á því að hingað komi börn sem eru ein á flóttu. Þetta vandamál kljást menn við á Norðurlöndum

og angar af þeim málum hafa sést hér á landi. Þessi börn eiga rétt á heilsuvernd og lækniþjónustu á eigin forsendum. Þarna vakna spurningar um réttindi barna, hver eigi að borga fyrir þjónustu við börn sem veikjast og eru ekki komin inn í kerfið og fleiri atriði af siðferðilegum toga. Undir þetta verðum við að búa okkur. Hvernig viljum við standa vörð um réttindi þessara barna?“

Á þessari spurningu lauk spjalli okkar við Geir Gunnlaugsson barnalækni og Ingibjörgu Baldursdóttur hjúkrunarfræðing í Miðstöð heilsuverndar barna.

Innflytjendur og heilbrigðisþjónustan

Ekki svo frábrugðið annarri lækniþjónustu

– Jón B.G. Jónsson var læknir á sunnanverðum Vestfjörðum þar sem innflytjendur eru stór hluti íbúanna

EIT ER AÐ taka á móti innflytjendum þegar þeir koma til landsins en annað að veita þeim þjónustu þar sem þeir setjast að. Jón B.G. Jónsson heimilislæknir sem nú gegnir starfi yfirlæknis á heilsgæsluviði Heilbrigðisstofnunar Suðurnesja hefur reynslu af samskiptum við innflytjendur. Hann lauk sérfræðinámi árið 1993 og fór fljótlega til starfa á Patreksfirði þar sem hann var yfirlæknir til ársins 2004.

„Áður en ég fór vestur hafði verið þar töluverður hópur af fólki frá Portúgal, Ástralíu og Nýja-Sjálandi en eftir að ég kom fór Pólverjum fjölgandi. Það hefur orðið mikil sprenging í fjölda Pólverja á sunnanverðum fjörðunum og má segja að þeir haldi sjávarútveginum gangandi. Þetta á við um Patreksfjörð og þó sérstaklega Tálknafjörð þar sem Pólverjar eru fimmtungur íbúafjöldans.“

Jón segir að Pólverjarnir hafi ekki mikinn áhuga á að seta sig inn í íslenskt samfélag. „Þeir bregðast við með svipuðum hætti og Íslendingar gera í útlöndum, halda hópinn og blanda fyrst og fremst geði við landa sína. Maður hefur líka á tilfinningunni að langflestir þeirra ætli ekki að dvelja hér lengi. Þótt einhverjir geri sig líklega til að setjast hér að til langframa þá líta flestir á dvöl sína hér sem tímabundið ástand. Þeir senda peninga heim til sín og eru sparsamir, enda standa þeir oft í húsa kaupum í heimalandinu. Þeir sækja því ekki mikið í skemmtanalfíð.“

Misjafnt menntunarstig

– Leita innflytjendur mikið til heilbrigðiskerfisins?

„Já, og það kom mér dálítið á óvart. Ég held að heilbrigðisþjónustan sé ekki jafngóð í heimalöndum þeirra en hér eru þeir mjög kræfir á þjónustu. Þeir mættu hvenær sólarhringsins sem er án þess að hringja á undan sér. Pólverjar voru mjög fljótir að aðlagast kerfinu og kunnu margir hverjir betur á það en Íslendingar eftir skamman tíma. En þetta var upp til hópa mjög ljúft fólk.“

– Hvernig gengu samskiptin við fólk sem talaði tungumál sem þú kunnir ekki?

„Þau gengu misjafnlega. Menntunarstig fólksins var misjafnt og það skipti máli fyrir samskiptin. En það voru alltaf einhverjir sem höfðu dvalið lengur hér á landi og gátu túlkað. Einnig gátum við hringt í fólk sem kunni íslensku og pólsku en bjó á Ísafirði eða Bolungarvík og gat túlkað í gegnum síma. Þá var skotið á símafundi.“

Þorpin eru ekki stór og fólk var fljótt að kynast. Eftir smátíma vissi maður allt um fólk. Það leitaði til manns með ýmis vandamál og lét tungumálaerfiðleika ekki hefta samskiptin. Ef einhverjir lokuðu sig af var jafnvel komið með þá til mín eða ég beðinn að fara í vitjun til þeirra. Sumir áttu í andlegum erfiðleikum þegar þeir voru komnir þarna út að endimörkum hins byggilega heims, fjarri vinum, ættingjum og kaþólsku kirkjunni

Pröstur
Haraldsson